

Проблеми та перспективи розвитку рефінансування вітчизняних банків

Калита О.В.

кандидат економічних наук,
асистент кафедри банківської справи
Київського національного торговельно-економічного університету

Кулик Є.В.

студент факультету фінансів та банківської справи
Київського національного торговельно-економічного університету

Стаття присвячена актуальним питанням рефінансування банків. Досліджуються механізми та інструменти рефінансування вітчизняних банків, що виступають одним з аспектів індикативного регулювання банківської системи України. Проаналізовано інноваційний підхід до рефінансування та взаємозв'язок НБУ з іншими державними інституціями з метою скорочення витраток Державного бюджету. Окреслено переваги впровадження нової моделі рефінансування банків для економіки країни.

Ключові слова: центральний банк, Національний банк України, інструменти грошово-кредитної політики, витрати державного бюджету, рефінансування банків, моделі рефінансування банків.

Калита О.В., Кулик Е.В. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЕФИНАНСИРОВАНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ БАНКОВ

Статья посвящена актуальным вопросам рефинансирования банков. Исследуются механизм и инструменты рефинансирования отечественных банков, которые выступают одним из аспектов индикативного регулирования банковской системы Украины. Проанализированы инновационный подход к рефинансированию и взаимосвязь НБУ с другими государственными институтами с целью сокращения расходов Государственного бюджета. Определены преимущества внедрения новой модели рефинансирования банков для экономики страны.

Ключевые слова: центральный банк, Национальный банк Украины, инструменты денежно-кредитной политики, расходы государственного бюджета, рефинансирование банков, модели рефинансирования банков.

Kalyta O.V., Kulik E.V. THE PROBLEM AND DEVELOPMENT OF REFINANCING UKRAINIAN BANKS

The article is devoted to topical issues of refinancing bank. The article analyzed mechanisms and instruments of refinancing Ukrainian banks as one aspect of indicative regulation of the banking system of Ukraine. Also, in this article we propose the innovative approach to the refinance mechanism and the relationships between the Central Bank of Ukraine and other government institutions in order to reduce expenditures of the State Budget. There are several benefits to the economy of Ukraine from the introduction of a new model of bank refinancing.

Key words: central bank, the National Bank of Ukraine, monetary policy instruments, state budget expenditures, banks refinancing, banks' refinancing models.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На даному етапі розвитку національної економіки та банківської системи України особливо гостро постає питання підтримки ліквідності та платоспроможності банків. Банківська система України нині знаходиться у стані затяжної рецесії, безпосередній вплив на яку має індикативне регулювання банківської діяльності в особі регулятора – Національного банку України.

Механізм рефінансування банків як один з аспектів державного регулювання банківської системи запускає та забезпечує процес зростання економіки країни загалом, а отже, стратегічна спрямованість його як інструмента

стимулювання банків є неймовірно важливою [1, с. 772–773]. Існує достатня кількість проблематичних аспектів розвитку економіки України, а їх вирішення унеможлиблюється без динамічного розвитку банківської системи, що виступає однією з головних структур ринкової економіки.

Таким чином, впровадження ефективного механізму рефінансування банків є одним з актуальних питань реалізації стратегії забезпечення стійкого розвитку банківської системи, підтримки ліквідності та платоспроможності банківських установ. Доцільність впровадження нових механізмів та перегляду старих пояснюється своєю кризою

ліквідності, адже лише за 3 роки (з 2014 по 2016 рр.) було визнано неплатоспроможними та ліквідовано 86 банків [2]. Станом на 1 січня 2017 р. на ринку банківських послуг працюють 96 установ порівняно із 182, що було характерно для 2014 р. Скорочення кількості банків майже вдвічі говорить про сувору політику Національного банку України (НБУ) та необхідність реформування системи рефінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням дослідження особливостей механізму рефінансування, а також пошуку ефективних методів та механізмів забезпечення стійкості банківської системи присвячено значну кількість наукових праць, зокрема фундаментальні дослідження провідних зарубіжних вчених Я. Міркіна, С. Моїсєєва, Дж. Сінкі, В. Усоскіна, М. Ямпольського, А. Бергера, С. Девіса, К. Джеймса, Б. Едвардса, Дж. Селбі, П. Роуза, К. Редхеда. Належне місце в розробці цієї проблематики посідають праці відомих українських економістів, до яких належать О. Васюренко, М. Савлук, А. Яценюк, Я. Берназюк, М. Старинський, С. Баранов-Мохорт, С. Очкуренко, О. Сударенко, І. Шамрай, С. Лучковська, О. Орлюк, А. Гальчинський, В. Міщенко, А. Мороз.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У більшості наукових праць охарактеризовано загальні особливості рефінансування банків та його форм, проте нині відсутній єдиний критичний підхід до інституційної структури механізму державного регулювання та нагляду за банківською діяльністю, тому питання упровадження інновацій у цьому аспекті не розглядається або майже не висвітлюється у працях наших науковців, хоча, на нашу думку, доцільними є ретроспективний аналіз та впровадження іноземного досвіду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз сучасних показників рефінансування банків та визначення проблематичних аспектів наявної моделі з метою впровадження інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія розвитку банківської системи останніх років наочно демонструє той факт, що у кризових ситуаціях наявна система рефінансування виявляється неефективною. Підтвердженням цьому є рис. 1, на якому чітко простежується тенденція до збільшення попиту банків на короткострокову докапіталізацію у вигляді кредитів «овернайт». Це

говорить про нестачу коштів для відповідності економічним нормативам ліквідності, що встановлюються Національним банком України, недовіра сучасної моделі рефінансування та жорсткі умови банківського ринку. Із введенням з 1 січня 2017 р. вимоги щодо мінімального розміру регулятивного капіталу в обсязі 500 млн. грн. регулятор унеможливив існування великої кількості банків на ринку. Вважаємо, що такі заходи є недовірними у стратегічному аспекті взагалі; розглядаючи державне регулювання банківської системи Німеччини, ми зацікавились, чи відповідають усі показники банків новим вимогам «Базеля III».

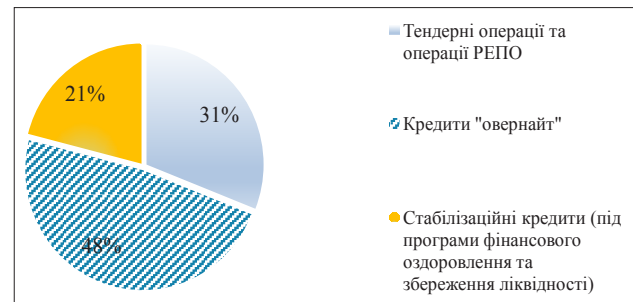

Рис. 1. Інформація щодо активних операцій, що проводились НБУ з метою регулювання ліквідності банків у 2014–2015 рр. [2]

Рефінансування є одним з основних інструментів грошово-кредитної політики НБУ, у широкому значенні це є наданням коштів тим банкам, які нині їх потребують [1, с. 772]. На нашу думку, цей механізм має низку проблем, таких як недосконалість нормативно-правової бази, відсутність механізму контролю за цільовим використанням коштів, відсутність прозорості банківської звітності, виведення коштів через офшорні канали та переказування відповідальності на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, використання їх для спекуляції на валютному міжбанківському ринку.

Рефінансування є не функцією НБУ, а вимушеним заходом під час кризи для підтримання ліквідності банків, саме тому в усіх інших випадках рефінансування призводить до негативних наслідків [4, с. 173–175].

Відповідно до ст. 7, 25 Закону України «Про Національний банк України» [5], виступаючи у ролі кредитора останньої інстанції, НБУ організовує систему рефінансування (кредитування) банків, встановлює порядок і умови рефінансування, здійснює операції рефінансування, забезпечуючи тим самим регулювання ліквідності банківської системи. Окрім цього, забезпечує передбачене ст. 49

Закону України «Про банки і банківську діяльність» [6] право банків за нестачі коштів для здійснення кредитування клієнтів і виконання прийнятих на себе зобов'язань звертатися за отриманням кредитів до НБУ на визначених ним умовах. На нашу думку, необхідно внести зміни до законодавства та передати повноваження щодо здійснення рефінансування державній структурі, що могла б існувати на рівні з НБУ, забезпечувати активну взаємодію з департаментами, які відповідають за здійснення індикативного регулювання як такого.

Виклики сучасного етапу економічного розвитку в Україні потребують формування ефективної системи рефінансування. Для досягнення такої ефективності вважаємо за доцільне запровадити нову модель рефінансування НБУ; розширити перелік неринкових активів, які можуть виступати в ролі застави під час рефінансування; створити в НБУ адекватну систему ризик-менеджменту, спрямовану на мінімізацію ризиків під час рефінансування банків тощо [1, с. 772].

Проаналізувавши структуру наданих кредитів рефінансування за 2014–2016 рр. (рис. 2), ми виявили декілька моментів. По-перше, більшість кредитів рефінансування за цей період була надана уже неплатоспроможним банкам (44%). Основними позичальниками за цей період були АТ «Златобанк» (5,6%), ПАТ КБ «Хрещатик» (5,6%), АТ «Дельта Банк» (5,5%), ПАТ «ВіЕйБі Банк» (5,4%), ПуАТ «Фідобанк» (5,1%) [2]. По-друге, відбувався нерівномірний розподіл коштів рефінансування серед банків, тобто значні суми надавалися кільком системним банкам, тоді як більшість отримувала менше середнього. За досліджуваний період ПАТ «Приват-Банк» отримав 6% від загальної суми наданих кредитів рефінансування, АТ «Ощадбанк» – 6%, АТ «Укресімбанк» – 5,9%.

Дані банківські установи протягом 2014–2015 рр. вдало використовували ці кошти на міжбанківському ринку з метою проведення

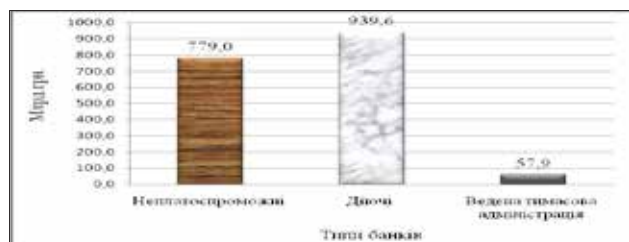

Рис. 2. Загальний обсяг наданих НБУ банкам кредитів на строк більше 30 календарних днів за 2014–2016 рр.

Джерело: складено за [2]

Таблиця 1

Органи банківського регулювання провідних країн світу

Країна	Блок	Україна	Німеччина	США	Велика Британія	Франція
		Національний банк України	1) Дойче Бундесбанк; 2) Федеральний фінансовий контролюючий орган (FFSA); 3) Орган регулювання та нагляду за фінансовими послугами (BaFin)	1) Рада керуючих ФРС; 2) Федеральна корпорація страхування депозитів; 3) Банківський департамент штату Нью-Йорк; 4) Управління з нагляду за ощадними установами; 5) Управління контролера грошового обігу	1) Банк Англії; 2) Казначейство; 3) Пруденційний регулятивний орган (PRA); 4) Орган фінансового супроводу (FCA); 5) Комітет з фінансової політики (FCC)	1) Банк де Франс; 2) Консультативний комітет з питань законодавства та фінансового регулювання; 3) Управління пруденційного нагляду; 4) Група банківських контролерів франкомовних країн
Україна	Блок					

Джерело: складено за [2; 7]

спекулятивних валютних операцій. Державні ж банки великі суми коштів спрямовували на фінансування «Укрнафтогазу». При цьому жодного разу не наголошувалось на тому, що дані кошти не використовуються за цільовим спрямуванням. В законодавстві встановлено, що кошти рефінансування надаються із зазначенням цільового спрямування, однак не існує досконалої системи моніторингу, що значно спростила б контроль за даними коштами на кожному етапі їх використання [4, с. 172].

Першим кроком до зміни алгоритму рефінансування є перш за все посилення контролю та вдосконалення фінансової і статистичної звітності про використання кредитів рефінансування [5, с. 58]. Для впровадження цього необхідно розглянути саме іноземний досвід щодо побудови інституційної складової банківського регулювання (табл. 1).

Важливим етапом є розробка принципово нових схем рефінансування без залучення коштів НБУ. Для цього пропонуємо створити спеціальне Аналітично-ревізійне бюро на базі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), що працюватиме із проблемними банками. Відповідно, НБУ делегує повноваження щодо аналізу звітності та роботи з неплатоспроможними банками даній установі, причому вона тісно співпрацюватиме з відповідними департаментами НБУ; пропонуємо зробити дане Бюро незалежним від інших урядових інституцій, проте підзвітним НБУ у частині надання коштів рефінансування проблемним банкам.

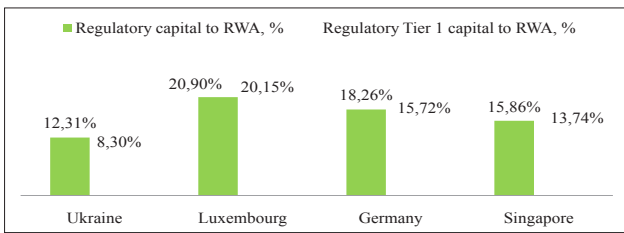
Вищим виконавчим органом Бюро може бути Виконавча рада, що визначає, чи доцільно надавати кошти рефінансування тому чи іншому банку. Фактично відбувається аналіз його звітності та проблематичних аспектів щодо роботи на ринку. Кінцевим і остаточним результатом роботи цієї Ради може вважатись рішення щодо фінансування банківської установи, а саме залишити її на самофінансуванні чи надати певну суму коштів з метою докапіталізації. Якщо банк, згідно з рішенням Виконавчої Ради, визнано проблемним і неплатоспроможним, цю справу надалі передають НБУ.

Дана модель має три постійні суб'єкти: НБУ, Аналітично-ревізійне бюро та банки, причому четвертим, тимчасовим, може виступати санаційний фонд (на момент запровадження у банку тимчасової адміністрації та визнання його неплатоспроможним).

Отже, НБУ за допомогою Аналітично-ревізійного бюро визначає проблемний банк, вво-

дить у ньому тимчасову адміністрацію. Відбувається продаж активів проблемного банку, виручені кошти від реалізації активів складають першочергові виплати, потім визначають суму проблемної заборгованості. Після цього створюється санаційний фонд (фактично він же є пайовим) з випуском інвестиційних сертифікатів на суму проблемної заборгованості, збільшеної на розмір статутного фонду банку. Випущені інвестиційні сертифікати обмінюють на корпоративні права засновників банку. Обрано саме цей вид цінних паперів, оскільки він має найбільше переваг серед наявних на ринку. Фактично проблемні активи обмінюються на інвестиційні сертифікати, за рахунок надходження яких погашається заборгованість банків. Інвестиційні сертифікати є іменними цінними паперами, що знаходяться у «магічному трикутнику»: ліквідність, надійність та ліквідність, для нашої ситуації прослідковується повна відповідність наявному законодавству. Кошти, що надходять від інвесторів, як резидентів, так і нерезидентів (фізичних чи юридичних осіб), згідно з законодавством, передаються Аналітично-ревізійному бюро, що, відповідно, має державну форму власності, таким чином, банк націоналізується з можливістю подальшого перепродажу. Його активи за такою схемою можна просто очистити, після чого продати банк тим, хто зацікавлений в цьому, а виручені кошти спрямувати до Державного бюджету або ж залишити в Бюро з можливістю подальшого цільового використання. Сьогодні в основу розрахунку бюджетів на наступний рік покладено макроекономічні показники, які розробляє НБУ, ми ж пропонуємо в основу розрахунку та планування обсягів рефінансування покласти економічні нормативи щодо ліквідності банків, адже так буде простіше виявити майбутній попит на ліквідні кошти. Нині НБУ використовує декілька методик розрахунку ліквідності, основною з яких є коефіцієнт миттєвої ліквідності (так званий *acid-test ratio*), що особливо поширений у європейському економічному просторі. Також, на нашу думку, доцільним є використання фундаментальних показників Міжнародного валютного фонду (МВФ), які запропоновані Базельським комітетом із банківського нагляду, але в розрізі окремих банків, не тільки на рівні банківської системи загалом (рис. 3).

Проаналізувавши структуру портфеля забезпечення НБУ за кредитами рефінансування, дійшли висновку, що політика регулятора є виваженою та орієнтованою на

Рис. 3. Фундаментальні показники МВФ, запропоновані Базельським комітетом з банківського нагляду

Джерело: складено за [7; 8]

максимальний результат: так, основною заставою банків, що працюють на ринку, є майно та цінні папери (ОВДП), що відповідає реальності [2]. Проте доцільно було б впровадити низку неринкових активів, що мають можливість виступати в ролі застави під час рефінансування, дослідивши усі ризики, які існують на ринку: як заставу можна використовувати портфель споживчих кредитів, портфель кредитів малого та середнього бізнесу, основні засоби банків тощо. На рис. 4 відображено динаміку прострочених кредитів банків у розрізі років, яка відображає тенденцію до їх зростання. А отже, бачимо, що попит на надання коштів рефінансування збільшується, ліквідність банків поступово зменшує оберти, з чим пов'язані процеси ліквідації банків. Це говорить про неспроможність банківських інституцій працювати на ринку, зарегульованість банківської системи тощо.

Можна виділити й інші переваги запропонованої моделі, такі як націоналізація неплатоспроможних банків; надходження від продажу

Рис. 4. Динаміка обсягу простроченої заборгованості банків за 2008–2016 рр.

Джерело: складено за [2]

цих банків до бюджету; зменшення видаткової частини бюджету та витрат адміністрування, що покладаються на НБУ щодо рефінансування; зменшення тягаря, що покладається на плечі ФГВФО, та лібералізація банківської діяльності; дерегуляція банківської системи, а також її тісна співпраця з іншими ланками фінансової сфери; можливість контролю за цільовим спрямуванням коштів рефінансування на усіх стадіях їх використання; впровадження кваліфікованого ризик-менеджменту у банках; прозорість банківської звітності, а також мінімізація валютних спекуляцій за рахунок коштів рефінансування; використання індикативних прогнозних показників НБУ, що використовуються у бюджетному процесі; відповідність засадам грошово-кредитної політики та законодавству; значний крок до зменшення дефіциту державного бюджету України.

Значною проблемою сьогодні є те, що приватні банки отримують кошти рефінансування з державного бюджету, нині це є досить ризи-

Рис. 5. Інноваційна модель рефінансування банків, аналізу їх ліквідності й платоспроможності

Джерело: власна розробка авторів

кованим, оскільки можливим є виведення цих коштів в офшори. Так, надалі буде наведено приклад 2015 р., що підтверджує ці дані. На рис. 5 схематично зображено інноваційну модель рефінансування банків та аналізу їх ліквідності й платоспроможності.

Журнал «Forbes» надає інформацію стосовно «Дельта Банку», який був прикладом державно-приватного партнерства та користувався як рефінансуванням НБУ, так і коштами державних банків [11]. Ліквідація «Дельта Банку» призвела до втрати близько 30 млрд. грн. коштів державного бюджету. У «Дельта Банку» знаходилось на рахунках багато коштів державних установ, питання повернення яких нині однозначно закрито, йдеться про 3,5 млрд. грн. Державної іпотечної установи, 1,6 млрд. грн. «Укресімбанку» та 3,3 млрд. грн. «Ощадбанку».

Використовуючи індикатори фінансової стійкості, що поширені у Західній Європі та запропоновані Базельським комітетом з банківського нагляду, Аналітично-ревізійне бюро цілком реально може уникнути цих процесів, одразу виявивши негативні тенденції на ринку, вивівши неплатоспроможні банки з ринку, якщо їх докапіталізація не є рентабельною. Також НБУ та Аналітично-ревізійне бюро можуть разом з фіскальними органами закладати в бюджет обсяги коштів рефінансування, що зменшуватимуться щороку, відповідно до фінансової звітності Аналітично-ревізійного бюро.

Пропонуємо фундаментальною основою для роботи Аналітично-ревізійного бюро обрати прогнозні показники, які НБУ розробляє під час бюджетного прогнозування, а саме показники, які щороку до 15 березня розраховуються НБУ, – монетарні показники і показники валютно-курсової політики. Одними з прогнозних показників є економічні нормативи, причому варто зазначити, що обсяги рефінансування безпосередньо залежать від них: безпосередньо від дій регулятора залежить кількість запитів рефінансування державних та великих банків України (адже саме їм НБУ не може відмовити, тут йдеться про вагомні майнові застави та фінансові інструменти, що надаються НБУ на час користування позикою). Отже, використання цієї моделі та її впровадження призведуть до зменшення коштів бюджету, що закладаються на процес рефінансування. Так, у 2015 р. на рефінансування було закладено в бюджеті 36,5 млрд. грн., а для діяльності ФГВФО передбачалось виділення коштів в розмірі 20 млрд. грн. [11].

Як свідчить структура наданого рефінансування, банки потребують короткострокової докапіталізації, тому найбільш поширеним його видом є кредити «овернайт», частка яких у 2015 р. у загальному обсязі склала 48% [2]. Нині ця проблема є нагальною, оскільки сьогодні 86 банків перебувають у стані ліквідації [2], більша частина тих, що на ринку, є неплатоспроможними і потребують докапіталізації, тільки за 2 місяці 2016 р. обсяг заборгованості банків за кредитами рефінансування склав 103,1 млрд. грн., а частка кредитів, наданих неплатоспроможним банкам, дорівнює близько 25% [2]. Згідно з інформаційними матеріалами, наданими НБУ, за 2014–2016 рр. було надано коштів рефінансування на суму 136,85 млрд. грн., а обсяг заборгованості на початок 2016 р. становив 103,1 млрд. грн. Ці показники свідчать про неспроможність системи рефінансування діяти в ринкових умовах, її неефективність. Доцільно розглянути динаміку надання коштів рефінансування за роками, а також порівняти кількість операцій щодо надання кредитів (рис. 6), спостерігається така закономірність: кошти рефінансування активно надаються на початку року, проте ближче до кінця року політика НБУ спрямовується, як правило, на скорочення операцій рефінансування. Якщо спостерігається надання одному й тому ж банку коштів рефінансування протягом декількох місяців, як це відбувалось із ПАТ «Хрещатик», це свідчить про серйозні проблеми даної банківської установи на ринку, а також про неефективність надання вищезгаданих кредитів.

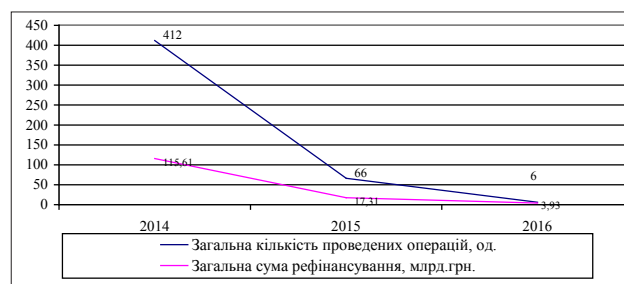

Рис. 6. Динаміка операцій рефінансування та їх обсягів протягом 2014–2016 рр.

Джерело: складено на основі [2]

Висновки з цього дослідження. Отже, підводячи підсумки проведеного дослідження, слід визнати, що механізм рефінансування потребує рішучих реформ і є недосконалим, а запропонована методика може бути впроваджена у термін менше 1 року, що особливо актуально для умов українського ринку та сучасної кризи банківської системи.

У 2015 р. НБУ офіційно визнав переорієнтацію на політику «дешевих грошей», зменшивши фактично облікову ставку, від якої безпосередньо залежить надання коштів рефінансування. Інноваційна діяльність стосовно впровадження цієї моделі дасть змогу отримати найбільше економічних вигод на даному етапі економічного розвитку України, що характеризується високими інфляційними показниками. Проте існує проблематика у вигляді недоліку кваліфікованих кадрів, пошук яких є основним у процесі впровадження нової моделі рефінансування українських банків. Впровадження «Базеля III» та інших вимог до капіталу в

Україні має відбуватись поступово та з урахуванням існування вищезазначених проблем, що характерні нині для банківського сектору. Так, подальша діяльність НБУ стосовно рефінансування та роботи з проблемними банками має базуватись на таких засадах: досягнення системності й транспарентності банківського сектору; впровадження механізму контролю за цільовим використанням коштів рефінансування; вдосконалення НБУ процесу прогнозування макроекономічних показників на наступні 2 роки; створення кваліфікованого ризик-менеджменту; злагоджена взаємодія НБУ з бюджетними інституціями тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шепель Є. Рефінансування як одна із форм підтримки ліквідності банків України / Є. Шепель // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 772–774.
2. Інформаційний матеріал. Кредити, надані НБУ на строк більше 30 календарних днів. Річний звіт НБУ / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=28097214&cat_id=37650.
3. Офіційний сайт Дойче Бундесбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bundesbank.de>.
4. Проблеми рефінансування банків у посткризовий період / [Г. Башнянин, В. Сидоренко, М. Люлик] // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 25. – С. 131–135.
5. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
7. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bis.org>.
8. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : [монографія] / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОІППО ; Снятин : Прут Принт, 2008. – 260 с.
9. Про санкції : Закон України від 14 липня 2014 р. № 1644-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>.
10. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : Постанова НБУ від 17 вересня 2015 р. № 615 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.
11. Офіційний сайт журналу “Forbes” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/business/1394914-vo-chto-obojdetsya-byudzhetu-krah-delta-banka>.